

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT. 24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
E-mail: sekretariat@cbos.pl

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

BS/187/2007

ZWIĄZKI ZAWODOWE: PRZYNALEŻNOŚĆ I OCENA DZIAŁALNOŚCI

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, GRUDZIEŃ 2007

PRZEDRUK I ROZPOWSZECZNIANIE MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
12 października 2007 roku

Polska zalicza się do krajów, w których związki zawodowe odgrywają niezbyt dużą rolę¹: należy do nich znikoma część pracowników, a układy zbiorowe pracy obejmują znacznie mniejszą część osób zatrudnionych niż w krajach „starej” UE. Wśród przyczyn tego stanu rzeczy można wymienić niechęć lub niezdolność pracowników do samoorganizacji, znaczący udział zakładów zatrudniających jedynie kilka lub kilkanaście osób, a także podziały w ruchu związkowym wywołane ich upolitycznieniem.

CZŁONKOSTWO W ZWIĄZKACH ZAWODOWYCH

Członkowie związków zawodowych to 6% ogółu dorosłych Polaków, czyli 14% pracowników. Do związków zrzeszonych w OPZZ należy co dwudziesty piąty zatrudniony, nieco mniej liczni są członkowie „Solidarności” (różnica mieści się w granicach błędu pomiaru). Członkostwo w którejś z organizacji związkowych należących do Forum Związków Zawodowych deklaruje co trzydziesty trzeci pracownik, a co dwudziesty należy do związków niezrzeszonych w centrale.

Tabela 1

Członkostwo w związkach zawodowych	Deklaracje	
	ogółu badanych	pracowników (N=327)
	w procentach	
Ogółem	6	14
w tym:		
– związki zrzeszone w OPZZ	2	4
– NSZZ „Solidarność”	2	3
– związki zrzeszone w Forum Związków Zawodowych	1	3
– inne związki	2	5

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (210) zrealizowano w dniach 10–15 listopada 2007 roku na liczącej 863 osoby reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski. Wyniki innych badań na ten temat można znaleźć w komunikatach CBOS: „Układy zbiorowe pracy, łamanie praw pracowniczych i »szara strefa« w zatrudnieniu”, listopad 2006; „Przestrzeganie praw pracowniczych i »szara strefa« w zatrudnieniu. Związki zawodowe w przedsiębiorstwach”, styczeń 2005; „Opinie o dialogu społecznym i wprowadzeniu rad pracowniczych”, listopad 2004.

W grupach społeczno-zawodowych przynależność do związków zawodowych najczęściej deklarują pracownicy najlepiej wykwalifikowani: osoby zaliczające się do kadry kierowniczej, a także specjaliści z wyższym wykształceniem i wykonujący wolne zawody – w tej grupie związkowcy stanowią około jednej trzeciej. Pracownicy umysłowi bez wyższego wykształcenia, osoby zatrudnione w usługach, a także robotnicy znacznie rzadziej są skupieni w organizacjach związkowych (zob. tabele aneksowe).

Przynależność związkowa jest uzależniona też od formy własności zakładu pracy – własność państwowa sprzyja związkom. Spośród zatrudnionych w instytucjach publicznych i przedsiębiorstwach, których właścicielem jest państwo, około jednej czwartej to członkowie związków zawodowych. Znacznie mniej deklaracji odnotowaliśmy w zakładach o własności mieszanej (państwowej i prywatnej), natomiast zdecydowanie najmniej związkowców jest w prywatnych zakładach pracy.

W latach 1991–1995 członkostwo w organizacjach związkowych zmniejszyło się z 19% do 11% ogółu dorosłej ludności Polski. Kolejny spadek liczby związkowców odnotowaliśmy w latach 2000–2002, natomiast w ciągu ostatnich pięciu lat nie nastąpiły większe zmiany – odnotowane wahania mieszczą się w granicach błędu pomiaru.

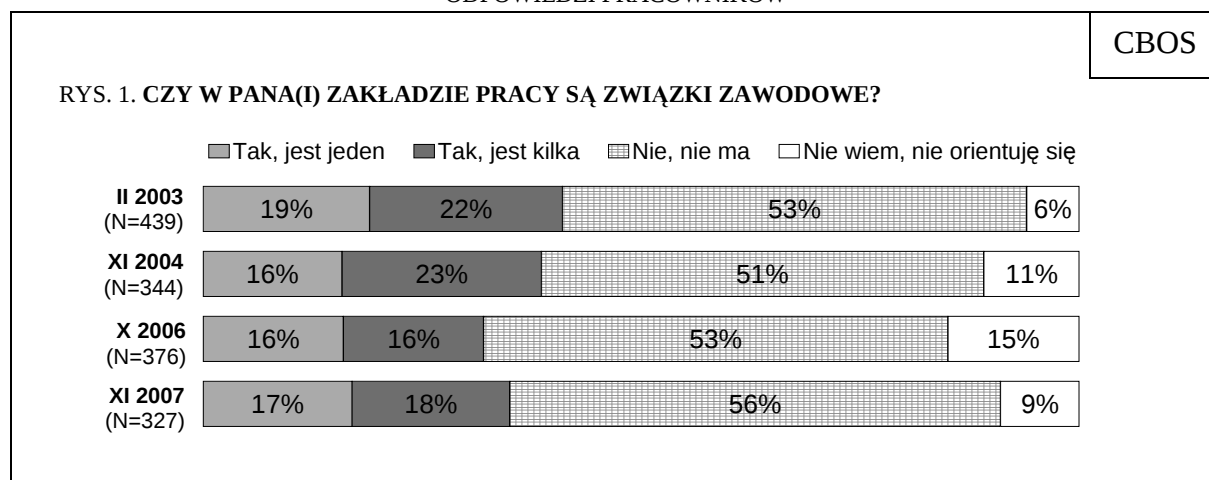
Tabela 2

Deklarowane członkostwo w związkach zawodowych w latach 1991–2007	Wskazania respondentów według terminów badań														
	IV 1991	VI 1992	XII 1993	III 1994	IX 1995	VI 1996	III 1999	V 2000	VII 2001	VII 2002	X 2003	IX 2004	IX 2005	II 2006	XI 2007
	w procentach														
Ogółem	19	16	10	14	11	11	11	9	8	6	8	8	9	7	6
w tym:															
– NSZZ „Solidarność”	10	6	5	5	6	5	5	4	3	2	3	3	3	3	2
– związki zrzeszone w OPZZ	6	6	3	5	3	3	3	3	2	2	2	2	2	1	2
– związki zrzeszone w Forum Związków Zawodowych	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	1	1
– inne związki	3	4	2	4	2	3	3	2	3	2	2	2	3	2	2

ZWIĄZKI ZAWODOWE W PRZEDSIĘBIORSTWACH

Nieco więcej niż jedna trzecia zatrudnionych (35%) pracuje w przedsiębiorstwach, w których działają związki zawodowe, z czego około połowy ma w zakładzie kilka związków. Większość pracowników nie ma możliwości zrzeszania się w zakładowej organizacji związkowej. **Mniej niż połowa osób zatrudnionych w przedsiębiorstwach, w których działają organizacje zakładowe, zapisała się do jakiegoś związku zawodowego.**

ODPOWIEDZI PRACOWNIKÓW

Większość pracowników przedsiębiorstw państwowych i instytucji publicznych ma możliwość działania w związkach. Spośród zatrudnionych w prywatnych zakładach pracy jedynie co dziesiąty deklaruje, że działa u nich zakładowa organizacja związkowa.

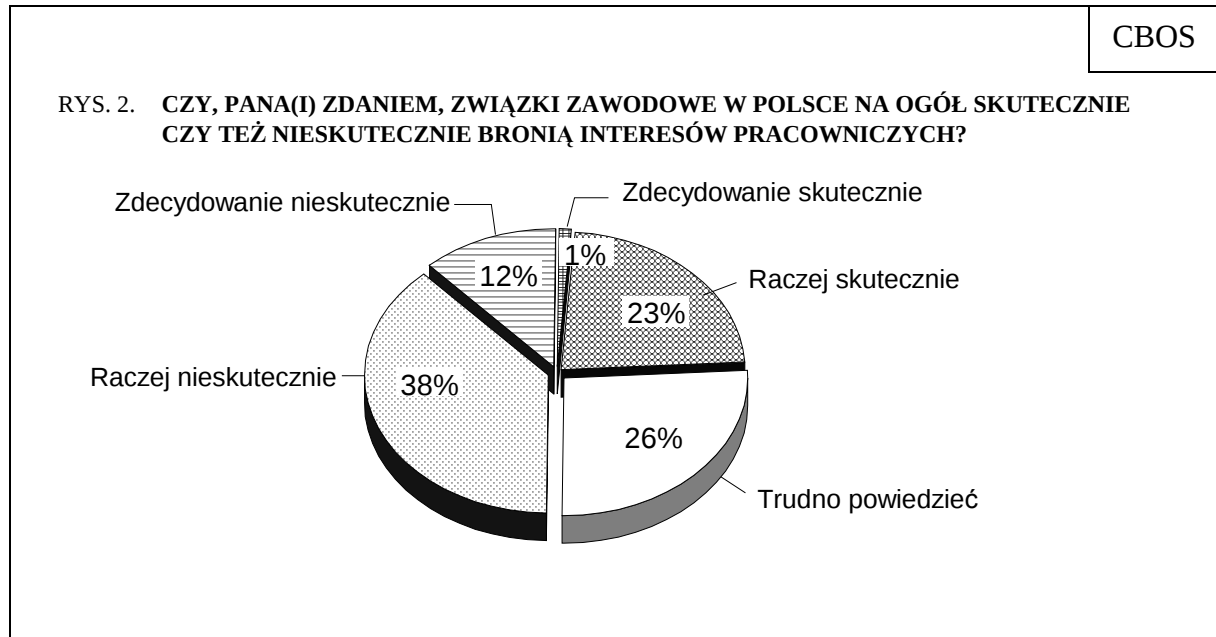
O skuteczności związków zawodowych badani wypowiadają się dość sceptycznie. Niespełna co piąty respondent pracujący w zakładach, w których działają związki zawodowe, twierdzi, że są one efektywne i załoga wiele im zawdzięcza. Najczęstsza jest opinia, że wprawdzie starają się, ale niewiele im wychodzi. Około jednej trzeciej pytanych nie widzi żadnych efektów ich działalności.

Tabela 3

Jak Pan(i) ocenia działalność związków zawodowych w Pana(i) przedsiębiorstwie (zakładzie) pracy?	Wskazania pracowników zakładów, w których są związki zawodowe	
	VII 2002 (N=149)	XI 2007 (N=126)
	w procentach	
Są efektywne, załoga im wiele zawdzięcza	14	18
Starają się, lecz niewiele im się udaje	44	43
Nie widać efektów ich działalności	37	32
Trudno powiedzieć	5	7

ROLA ZWIĄZKÓW ZAWODOWYCH W KRAJU

Skuteczność związków zawodowych w skali kraju Polacy postrzegają, podobnie jak w skali zakładu pracy, jako stosunkowo niską. Jedna czwarta dorosłych sądzi, że działają efektywnie, połowa natomiast jest przeciwnego zdania.

W ciągu ostatnich pięciu lat poprawiły się dostrzegalne efekty aktywności związków – o 9 punktów wzrósł odsetek badanych sądzących, że działają skutecznie, przy jednoczesnym wyraźnym (19-punktowym) spadku liczby respondentów niedostrzegających efektów ich pracy. Zmniejszyła się zwłaszcza grupa osób całkowicie przekonanych o nieskuteczności związków. Obecnie opinie pozytywne są podzielane w stopniu zbliżonym do zanotowanego w 1999 roku.

Tabela 4

Czy, Pana(i) zdaniem, związki zawodowe w Polsce na ogół skutecznie czy też nieskutecznie bronią interesów pracowników?	Wskazania respondentów według terminów badań				
	III 1999	V 2000	VII 2001	VII 2002	XI 2007
	w procentach				
Zdecydowanie skutecznie	1	1	1	1	1
Raczej skutecznie	22	14	12	14	23
Raczej nieskutecznie	40	44	39	39	38
Zdecydowanie nieskutecznie	23	22	35	30	12
Trudno powiedzieć	14	19	13	15	26

Członkowie związków zawodowych mają lepiej niż inni wyrobione opinie na temat działalności ich organizacji – częściej niż pozostali są przekonani o ich skuteczności, ale i krytykują je za nieefektywność. Dwie trzecie związkowców wyraża przekonanie, że na ogół nieskutecznie bronią one interesów pracowniczych.

Tabela 5

Czy, Pana(i) zdaniem, związki zawodowe w Polsce na ogół skutecznie czy też nieskutecznie bronią interesów pracowniczych?	Odpowiedzi		
	ogółu badanych	ogółu pracowników	członków związków zawodowych
	w procentach		
Skutecznie	24	24	32
Nieskutecznie	50	62	66
Trudno powiedzieć	26	14	2

Polacy życzyliby sobie zwiększenia roli związków w rządzeniu krajem, jednak w ciągu ostatnich pięciu lat zmalał (o 10 punktów) odsetek osób wyrażających takie nadzieje. Obecnie niespełna połowa badanych (49%) uważa, że związki zawodowe mają zbyt mały wpływ na decyzje władz w naszym kraju. O tym, że jest on zbyt duży, przekonanych jest 7% respondentów, a co szósty (17%) ocenia wpływy związków jako wystarczające. W tym roku znacząco więcej respondentów niż w 2002 roku sądzi, że wpływy związków są takie, jakie powinny być, a mniejsza niż pięć lat temu jest grupa osób oczekujących ich zwiększenia.

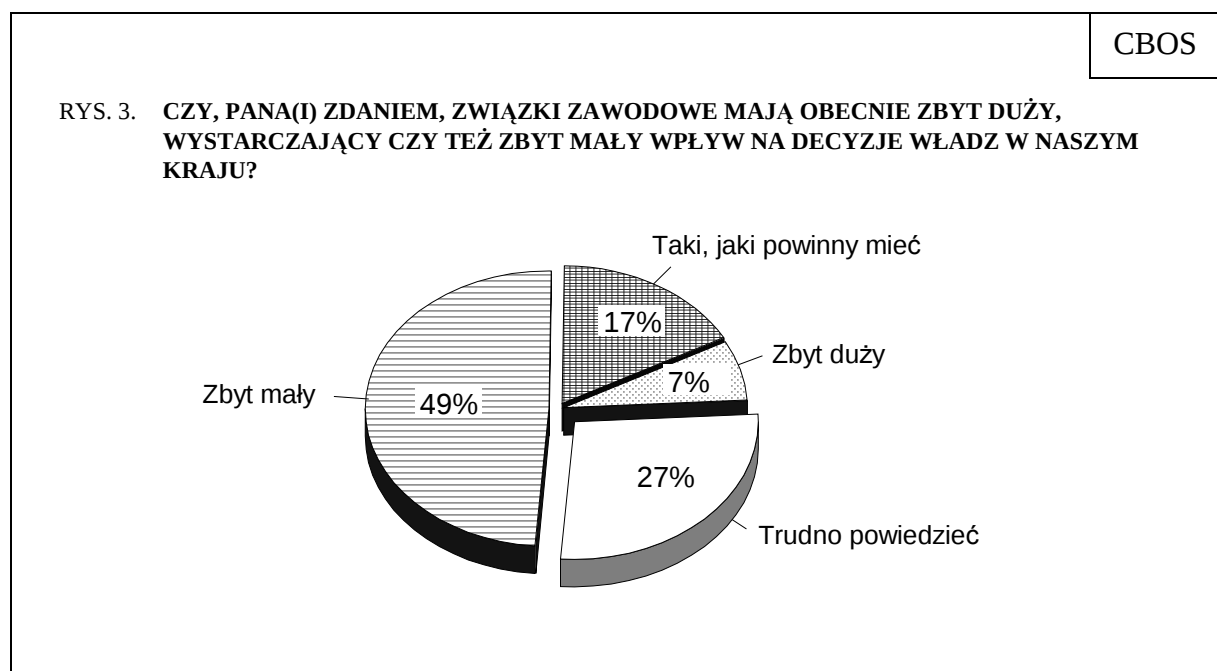

Tabela 6

Czy, Pana(i) zdaniem, związki zawodowe mają obecnie zbyt duży, wystarczający czy też zbyt mały wpływ na decyzje władz w naszym kraju?	Wskazania respondentów według terminów badań							
	VI 1993	XII 1993	III 1999	XII 1999	V 2000	VII 2001	VII 2002	XI 2007
	w procentach							
Zbyt duży	15	9	21	20	13	10	12	7
Taki, jaki powinny mieć	17	20	14	19	13	8	10	17
Zbyt mały	56	42	49	42	52	65	59	49
Trudno powiedzieć	12	19	16	20	22	17	19	27

Przynależność do związków zwiększa oczekiwania co do ich roli w kraju. Ponad dwie trzecie członków związków i ponad połowa wszystkich pracowników sądzi, że związki zawodowe mają obecnie zbyt mały wpływ na decyzje podejmowane przez władze Polski.

Tabela 7

Czy, Pana(i) zdaniem, związki zawodowe mają obecnie zbyt duży, wystarczający czy też zbyt mały wpływ na decyzje władz w naszym kraju?	Odpowiedzi		
	ogółu badanych	ogółu pracowników	członków związków zawodowych
	w procentach		
Zbyt duży	7	10	10
Taki, jaki powinny mieć	17	17	19
Zbyt mały	49	58	68
Trudno powiedzieć	27	15	3

★

★

★

Mimo iż w ciągu ostatnich pięciu lat trochę poprawiły się oceny skuteczności związków zawodowych, Polacy ciągle są przekonani o ich niewielkiej efektywności i chcieliby, żeby miały więcej do powiedzenia. Organizacje związkowe pozostają słabe, ich liczebność się nie zwiększa. Należą do nich najczęściej pracownicy o stosunkowo dobrej pozycji – wykształceni specjaliści, a więc ci, którzy ochrony potrzebują w mniejszym stopniu.

Opracował
Michał WENZEL

A N E K S

Tabela 1. Czy obecnie należy Pan(i) do związku zawodowego?

(%)

	Tak	Nie, chociaż pracuję	Nie, bo nie pracuję	Liczba osób
Ogółem	6	42	52	863
Płeć				
Mężczyźni	7	51	43	408
Kobiety	5	34	60	455
Wiek				
18-24 lat	1	40	58	125
25-34	5	70	25	158
35-44	12	65	22	129
45-54	10	53	37	162
55-64	5	19	76	143
65 lat i więcej	2	3	95	146
Miejsce zamieszkania				
Wieś	3	44	53	326
Miasto do 20 tys.	11	30	59	114
20-100 tys.	7	41	52	168
101-500 tys.	6	44	50	134
501 tys.i więcej mieszk.	6	48	45	121
Wykształcenie				
Podstawowe	1	19	80	234
Zasadnicze zawodowe	6	43	51	221
Średnie	5	52	43	290
Wyższe	17	61	22	118
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier.,inteligencja	32	66	2	53
Prac.umysł.niż.szczebla	12	86	2	74
Pracownicy fiz.- umysł.	12	84	4	67
Robotnicy wykwalifikowani	11	84	5	83
Robotnicy niewykwalifik.	8	88	4	49
Rolnicy	0	91	9	46
Pracujący na własny rach.	0	87	13	43
Bierni zawodowo				
Renciści	1	4	95	64
Emeryci	2	2	96	204
Uczniowie i studenci	0	9	91	59
Bezrobotni	0	0	100	75
Gospodynie domowe i inni	0	8	92	45
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	27	68	5	123
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	14	77	9	58
sekt. pryw. poza rolnict.	3	92	5	199
prywatnym gosp. rolnym	0	84	16	52
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	6	35	59	56
301-500	3	43	54	115
501-900	10	30	60	188
901-1200	11	43	46	98
Powyżej 1200 zł	11	52	37	102
Ocena własnych war. mater.				
Złe	5	24	71	213
Średnie	6	41	53	383
Dobre	7	57	35	267
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	9	20	72	51
Raz w tygodniu	4	37	59	422
1-2 razy w miesiącu	5	53	42	152
Kilka razy w roku	11	48	40	138
W ogóle nie uczestniczy	8	48	44	99
Poglądy polityczne				
Lewica	10	45	46	120
Centrum	5	50	45	227
Prawica	8	42	50	302
Trudno powiedzieć	2	33	65	214

Tabela 2. Czy, Pana(i) zdaniem, związki zawodowe w Polsce na ogół skutecznie czy też nieskutecznie bronią interesów pracowniczych?

(%)

	Skutecznie	Nieskutecznie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	24	50	26	857
Płeć				
Mężczyźni	28	52	21	405
Kobiety	21	49	31	453
Wiek				
18-24 lat	33	39	28	125
25-34	28	43	28	158
35-44	22	63	15	129
45-54	26	54	20	160
55-64	19	55	26	140
65 lat i więcej	16	46	38	146
Miejsce zamieszkania				
Wieś	21	42	37	323
Miasto do 20 tys.	34	45	21	114
20-100 tys.	15	65	20	166
101-500 tys.	27	54	19	133
501 tys.i więcej mieszk.	30	51	18	121
Wykształcenie				
Podstawowe	20	39	41	233
Zasadnicze zawodowe	26	52	22	220
Średnie	24	54	22	287
Wyższe	28	58	14	118
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	27	66	8	53
Prac.umysł.niż.szczebla	27	60	12	74
Pracownicy fiz.- umysł.	29	55	16	67
Robotnicy wykwalifikowani	17	65	18	82
Robotnicy niewykwalifik.	21	62	17	49
Rolnicy	21	43	36	46
Pracujący na własny rach.	41	40	19	42
Bierni zawodowo				
Renciści	19	48	33	64
Emeryci	18	47	36	200
Uczniowie i studenci	27	28	45	59
Bezrobotni	35	44	21	75
Gospodynie domowe i inni	22	43	35	45
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	25	64	11	123
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	34	54	12	58
sekt. pryw. poza rolnict.	24	56	19	197
prywatnym gosp. rolnym	24	45	32	52
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	24	55	21	56
301-500	26	44	30	114
501-900	22	54	23	185
901-1200	36	49	16	97
Powyżej 1200 zł	31	54	15	100
Ocena własnych war. mater.				
Złe	21	50	29	212
Średnie	24	50	27	378
Dobre	27	51	22	267
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	20	51	30	50
Raz w tygodniu	25	45	29	418
1-2 razy w miesiącu	17	58	25	151
Kilka razy w roku	28	52	20	138
W ogóle nie uczestniczy	24	54	22	99
Poglądy polityczne				
Lewica	26	52	22	120
Centrum	23	60	17	225
Prawica	32	51	17	300
Trudno powiedzieć	13	37	49	212

Tabela 3. Czy, Pana(i) zdaniem, związki zawodowe mają obecnie zbyt duży, wystarczający czy też zbyt mały wpływ na decyzje władz w naszym kraju?

(%)

	Zbyt duży	Taki, jaki powinny mieć	Zbyt mały	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	7	17	49	27	860
Płeć					
Mężczyźni	9	20	50	21	406
Kobiety	6	15	48	32	454
Wiek					
18-24 lat	11	24	37	28	125
25-34	7	15	52	26	158
35-44	13	20	52	16	129
45-54	8	18	47	26	160
55-64	2	14	61	23	142
65 lat i więcej	3	14	43	39	146
Miejsce zamieszkania					
Wieś	6	16	41	38	324
Miasto do 20 tys.	7	21	47	24	114
20-100 tys.	4	14	65	17	166
101-500 tys.	10	21	48	21	134
501 tys.i więcej mieszk.	13	18	52	18	121
Wykształcenie					
Podstawowe	7	13	35	45	233
Zasadnicze zawodowe	5	21	54	21	221
Średnie	7	18	51	24	289
Wyższe	14	17	61	8	118
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	15	23	53	9	53
Prac.umysł.niż.szczebla	21	9	59	10	74
Pracownicy fiz.- umysł.	5	20	61	14	67
Robotnicy wykwalifikowani	3	18	59	21	82
Robotnicy niewykwalifik.	7	19	56	19	49
Rolnicy	6	9	37	49	46
Pracujący na własny rach.	9	34	42	14	42
Bierni zawodowo					
Renciści	3	15	46	36	64
Emeryci	2	16	47	35	203
Uczniowie i studenci	15	13	31	40	59
Bezrobotni	8	24	43	25	75
Gospodynie domowe i inni	10	11	48	32	45
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	10	19	60	11	123
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	14	25	49	11	58
sekt. pryw. poza rolnict.	8	17	54	21	197
prywatnym gosp. rolnym	5	13	36	46	52
Dochody na jedną osobę					
Do 300 zł	7	9	54	29	56
301-500	4	19	48	29	115
501-900	4	20	52	25	186
901-1200	8	23	49	19	98
Powyżej 1200 zł	11	21	53	16	100
Ocena własnych war. mater.					
Złe	4	14	50	32	213
Średnie	5	16	52	27	380
Dobre	13	21	44	22	267
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	2	17	56	25	50
Raz w tygodniu	5	17	47	31	421
1-2 razy w miesiącu	9	15	54	23	151
Kilka razy w roku	11	20	48	20	138
W ogóle nie uczestniczy	14	17	47	22	99
Poglądy polityczne					
Lewica	9	19	51	21	120
Centrum	6	21	52	21	226
Prawica	10	19	51	20	301
Trudno powiedzieć	3	10	41	45	212